

Fecr Yayınları: 737

OSMANLICA BİR HADİS USÛLÜ TERCÜMESİ:
ABDULLAH SALAHADDİN UŞŞÂKÎ'NİN ŞERHU USÛLİ'L-HADİSİ

Halil İbrahim DOĞAN
Hüseyin ŞIRA

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ekim 2023

ISBN: 978-625-6436-86-2

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

OSMANLICA BİR HADİS USÛLÜ TERCÜMESİ
ABDULLAH SALAHADDİN UŞŞÂKÎ'NİN
ŞERHU USÛLİ'L-HADÎS'İ

Halil İbrahim DOĞAN
Hüseyin ŞİRA

Halil İbrahim DOĞAN

1988'de Tokat'ın Reşadiye ilçesinde dünyaya geldi. 2006'da Reşadiye İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. 2007 yılında Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinde Diyanet İşleri Başkanlığı taşra teşkilatında imam-hatip olarak göreve başladı. 2008 yılında başladığı Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni 2012'te bitirdi. 2013 yılında imam-hatiplik görevinden ayrılarak Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hadis anabilim dalına araştırma görevlisi olarak atandı. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri bölümünde 2015 yılında *Muhammed et-Tâhir b. 'Âşûr (1879-1973) ve Hadis İlimindeki Yeri* adlı teziyle yüksek lisansını ve 2021 yılında *Hadis İlmi Açısından Beyhakî'nin (öl. 458/1066) es-Sünenü'l-Kebîr'i* adlı teziyle de doktorasını tamamladı. Hâlen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak görevine devam eden Doğan'ın *Mağrib Bölgesinde Hadis -İbn 'Âşûr Özelinde-, Yeni Bir Yöntemle Hadis İlimleri ve Usûlü ile Kitâbu'z-Zühhd* adlı telif-tercüme eserleri, kitap bölümleri, dergi editörlükleri, yayınlanmış makaleleri ve tebliğleri bulunmaktadır.

Hüseyin ŞIRA

Kastamonu Tosya'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Tosya'da tamamladı. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Marmara Üniversitesi'nde *Ruşuklu Ali Fethi Efendi, Hayatı, Eserleri ve Hilyesi* başlıkla teziyle tamamladı (2008). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Abdullah Salahâddin Uşşâkî'nin Terceme-i Gülşen-i Tevhîd'i (İnceleme-metin)* isimli teziyle doktora çalışmasını tamamladı (2022). 2006-2017 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği yapan Şıra, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	7
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	9
ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	13
1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı	13
2. Araştırmanın Planı ve Metodu	15
3. Araştırmanın Kaynakları	18
BİRİNCİ BÖLÜM	
ABDULLAH SALAHADDİN UŞŞÂKÎ	21
1. Hayatı	21
2. Tasavvufî Yönü	23
3. Edebî Yönü	25
4. Eserleri	26
4.1. Telif Eserler	27
4.2. Tercüme Eserler	28
4.3. Şerh Ettiği Eserler	29
5. Tercümenin Yer Aldığı Eser: <i>Riyâzu'l-Kavâid Hıyâzu'l-fevâid/Makâmât-ı Hamidiyye Şerhi</i>	31
5.1. Eser Hakkında Bilgi	31
5.2. Nüshaları	33
İKİNCİ BÖLÜM	
SALÂHÎ'NİN ŞERHU USÛLİ'L-HADİS'İ	35
1. Şerhu Usûli'l-Fıkıh'ta Sünnet	36
2. Şerhu Usûli'l-Hadîs	45
3. <i>en-Nükâye</i> ve Şerhi <i>İtmâmu'd-Dirâye</i>	56
4. <i>Nuhbetü'l-Fiker</i> ve Şerhi <i>Nüzhetü'n-Nazar</i>	60
5. Şerhu Usûli'l-Hadîs ile <i>İtmâmu'd-Dirâye</i> ve <i>Nüzhetü'n-Nazar</i> 'ın Karşılaştırılması	64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ŞERHU UŞÛLİ'L-HADİS	79
Şerhu Uşûli'l-Hadîs'in Metni	79
SONUÇ	121
BİBLİYOGRAFYA	125

EK-1: Suyûtî'nin <i>İtmâmu'd-Dirâye</i> 'deki İlmü'l-Hadis Bölümü-----	139
EK-2: <i>Riyâzu'l-Kavâ'id</i> Nüshalarından Bazı Varaklar-----	167
EK-3: <i>Şerhu Usûli'l-Hâdis</i> 'in Yer Aldığı Kısımların İlk ve Son Varakları -----	172
EK-4: <i>İtmâmu'd-Dirâye</i> 'nin ve Hadis Kısımının İlk ve Son Varakları -----	175

KISALTMALAR

b.	: İbn
Bk/bk.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
Erişim	: Erişim Tarihi
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İSAM	: İslâm Araştırmaları Merkezi
M	: Miladi
mlf.	: Müellif
MÜ	: Marmara Üniversitesi
No	: Numara
nşr.	: Neşreden
öl.	: Ölüm Tarihi
r.anhum	: Radıyallahu anhum
s.a.s/s.a.v.	: Sallallâhü aleyhi ve sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik eden
ts.	: Basım tarihi yok
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
y.y.	: Yayın yeri yok

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	: Ā, ā
ء	: ʾ
ث	: Ṣ, ṣ
ح	: Ḥ, ḥ
خ	: Ḫ, ḫ
ذ	: Ḍ, ḏ
ص	: Ṣ, ṣ
ض	: Ḍ, ḏ; Ḑ, ḑ
ط	: Ṭ, ṭ
ظ	: Ḑ, ḑ
ع	: ʿ
غ	: Ğ, ğ
ق	: Q, q
ك	: K, k; G, g; Ń, ń
و	: V, v; Ū, ū; Ō, ō; ʷ
ه	: H, h; A, a; E, e
ی	: Y, y; Ī, ī

ÖN SÖZ

Hz. Peygamber'in hadislerini kabul ve red açısından inceleyen hadis usûlü alanında hicrî ilk asırlardan günümüze kadar birçok eser telif edilmiştir. Bu kitapların bir kısmı müstakil olduğu gibi bazıları ise böyle olan eserlerin üzerine şerh, haşiye, ihtisâr, tercüme gibi farklı türlerde yazılan çalışmalardan müteşekkildir. Nitekim bu durum, diğer ilim dallarında olduğu gibi hadis usûlü alanındaki temel eserler üzerine çeşitli eserlerin yazıldığı Osmanlı döneminde açık bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda XVIII. asırda yaşamış mutasavvıf âlimlerden Abdullah Salahaddîn Uşşâkî'nin, Suyûtî'nin *en-Nükâye*'sinin metnine Arapça olarak yer vererek müellifi tarafından yazılan şerhi *İtmâmu'd-dirâye*'si ile İbn Hacer'in *Nüzhetü'n-nazar*'ından istifade ederek Osmanlıcaya tercüme edilen usûlle ilgili eseri *Şerhu Usûli'l-hadîs*'i saymak mümkündür. Aslında hadis usûlü alanında tercüme şeklinde başka çalışmalar olmakla birlikte Salâhî'nin çevirisinin diğerlerinden farklılık arz ettiği dikkat çekmektedir. Zira bu tarz çalışmalarda âlimler, genellikle İbn Hacer'in *Nuhbetü'l-fiker*'ini veya *Nüzhetü'n-nazar*'ını tercüme etmeyi tercih ederken *Şerhu Usûli'l-hadîs*'te *Nüzhetü'n-nazar* kaynak olarak kullanılsa da temelinde Suyûtî'nin *en-Nükâye*'si ve *İtmâmu'd-dirâye*'si yer almaktadır.

Salâhî'nin *Şerhu Usûli'l-hadîs*'i hakkında yapılan bu araştırmanın oldukça uzun bir süreci bulunmaktadır. 2018 yılının Kasım ayından itibaren üzerinde çalışılmaya başlanmış, ancak gerek doktora tezlerini hazırlama süreci gerekse Covid-19 salgınından dolayı eser üzerinde çalışmaya bir müddet ara verilmiştir. Sonrasında zaman zaman bazı girişimler olsa da nihayete erdirmek bugüne nasip olmuştur. Bu kapsamda öncelikle Salâhî'nin *Şerhu Usûli'l-hadîs*'in metni el yazma nüshalarından hareketle transkribe edilerek oluşturulmuştur. Sonrasında ise Suyûtî'nin *İtmâmu'd-dirâye*'sinin hadis usûlü kısmı ülkemizdeki yazma nüshalarından üçü seçilerek tahkik edilmiştir. Akabinde ise inceleme kapsamında Salâhî'nin hayatı ve eserleri ile *Şerhu Usûli'l-hadîs*'inin ele alındığı iki ayrı bölüm yazılmıştır.

Eserin giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı ve önemi, planı ve metodu ile kaynakları üzerinde durulduktan sonra birinci bölümde Salâhî'nin hayatı, edebî ve tasavvufî yönüne temas edilmiş, eserlerine dair genel bir değerlendirme yapılarak listesi verilmiştir. Eserlerin isimlerinin

yanında parantez içerisinde manzûm, mensûr, Arapça, Farsça, tercüme veya şerh durumları belirtildikten sonra üzerinde bir çalışma yapılmışsa dipnotta işaret edilmiştir. Bu bölümde ayrıca çalışmaya konu olan *Şerhu Usûli'l-hadîs*'in içinde yer aldığı *Riyâzu'l-kavâ'id* hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde ise önce Salâhî'nin *Şerhu Usûli'l-hadîs*'in başında işaret ettiği *Şerhu Usûli'l-fıkıh*'taki sünnet bahsi incelenmiş, sonrasında çeşitli açılardan Salâhî'nin hadis usûlü ile ilgili tercüme eseri ele alınmıştır. Akabinde *Şerhu Usûli'l-hadîs* telif edilirken müellifin faydalandığı Suyûtî'nin *en-Nükâye* ile onun şerhi *İtmâmu'd-dirâye* ve İbn Hacer'in *Nuhbetü'l-fiker* ile onun şerhi *Nüzhethü'n-nazar* üzerinde durulmuştur. En sonunda ise aralarındaki farklılıkları göstermek ve Salâhî'nin hangi konuda hangi eserden faydalandığı belirlemek için *Şerhu Usûli'l-hadîs*, *İtmâmu'd-dirâye*'nin hadis bölümü ve *Nüzhethü'n-nazar* çerçevesinde karşılaştırma yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise Salâhî'nin *Şerhu Usûli'l-hadîs*'inin transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir. Sonuç ve bibliyografyadan sonra ekler içerisinde *İtmâmu'd-dirâye*'nin hadis ilmiyle ilgili kısmının metni ilave edilmiş ve hem *Şerhu Usûli'l-hadîs*'in hem de *İtmâmu'd-dirâye*'nin ilgili bölümlerin neşredilmesinde istifade edilen nüshaların ile bu nüshaların hadis bölümlerinin ilk ve son sayfaları konulmuştur. Bu çalışmanın birinci bölümü Hüseyin Şıra, ikinci bölümü ise Halil İbrahim Doğan tarafından yazılmış, tahkik edilen ve neşredilen metinlerde ise birlikte bir çalışma yürütülmüştür.

Çalışmanın bu hâle gelmesinde katkısı olan Dr. Öğr. Üyesi Servet Demirbaş, Arş. Gör. Dr. Mehmet Candan, Arş. Gör. Hasan Selek ve Arş. Gör. Ahmet Şehit Tuna'ya olan şükran borcumuzu ifade etmek isteriz.

Son olarak şunu söylemek gerekir ki böyle bir çalışmanın yapılmasında pek çok saik bulunmakla birlikte bunlardan öne çıkan husus, Halvetî-Uşşâkî tarikatının Salâhiyye kolunun kurucusu Abdullah Salahaddîn Uşşâkî'nin hadis usûlü hakkındaki çevirisi *Şerhu Usûli'l-hadîs*'in gün yüzüne çıkartılması ve Osmanlı dönemine ait böyle bir eserin ilim dünyasına kazandırılması düşüncesidir.

Çalışmanın fayda temin etmesi duasıyla gayret bizden, tevfik Allah'tandır diyoruz.